

***Марія Заньковецька –
геній української сцени***

Бібліографічний покажчик

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

Бібліотека імені академіка М. О. Лавровського

*(до 160-річчя від дня народження
провідної української актриси)*

Марія Заньковецька – геній української сцени

Бібліографічний покажчик

Ніжин-2014

УДК 016:792 (477)
ББК 91.9:85.33(4Укр)
М 26

Відповідальний за випуск : О. С. Морозов

Марія Заньковецька – геній української сцени : до 160-річчя від дня народження провідної української актриси : бібліографічний покажчик / Ніжин. держ.ун-т ім. М. Гоголя, Б-ка ім. акад. М. О. Лавровського ; упоряд.: В. І. Манжай, Н. В. Мухомодєєва ; вступ. ст. Г. В. Самойленка. – Ніжин : Вид-во НДУ, 2014. - 33с.

УДК 016:792(477)
ББК 85.33(4Укр)

Бібліотека імені М. О. Лавровського
НДУ імені Миколи Гоголя

НДУ імені Миколи Гоголя, 2014

ВІД УПОРЯДНИКІВ

В липні 2014 року виповнюється 160 років від дня народження Марії Заньковецької, знаменитої української актриси, театрального діяча, народної артистки УРСР (1922).

З метою вшанування пам'яті видатної землячки та науково-бібліографічного розкриття фонду бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя співробітниками інформаційно-бібліографічного відділу підготовлено біобліографічний покажчик «Марія Заньковецька – геній української сцени».

Видання містить в собі опис 228 документів, що розкривають постать Марії Заньковецької як багатогранну особистість, відтворюють її життєвий та творчий шлях.

Покажчик складається з трьох розділів: Довідкова література; Книжкові видання та статті із збірників; Статті з періодичних видань. У межах розділів матеріали розміщені у хронологічному порядку за зведеною українсько-російською абеткою. У покажчику використана суцільна нумерація бібліографічних записів.

Анотування документів здійснювалось лише в окремих випадках, наприклад, якщо назва не розкривала зміст.

Бібліографічний опис та скорочення слів здійснено за Державними стандартами України. Допоміжний апарат посібника складається з іменного покажчика, в якому наведено прізвища авторів, співавторів, упорядників, редакторів, авторів рецензій та інших осіб, відомості про яких є в бібліографічних записах.

Видання адресовано науковцям, аспірантам, викладачам, студентам, всім, кого цікавить життя видатної української актриси.

1854-1934

Марія Заньковецька і Ніжин

Пожовклі листи календаря ось уже 160 років з 4 серпня 1854 р. відлічують дні, місяці, роки і сторіччя від дня народження Марії Заньковецької – великої артистки, яка своїм творчим життям була тісно пов'язана зі своїм народом і батьківщиною. І ніякі блага, які йшли з царської родини та від директора театрів Петербурга Суворіна – місце провідної актриси у царському Олександрійському театрі, висока заробітна плата, квартира та інші послуги – не могли навіть переважити тяжкого мандрівного життя дорогами України від одного містечка до іншого у будь-яку погоду з усім театральним майном, проживання часто у холодних готелях та непристосованих приміщеннях, всілякі рогатки з боку цензури та жандармів. Але у ці тяжкі хвилини вона була з рідним народом та своєю землею. Вона знала, що на її вистави прийде більше тих, кого вона любила і кому адресувала своє мистецтво. Високі патріотичні почуття українки були завжди на основному місці у її повсякденному житті.

Її вустами промовлялося українське слово навіть на сцені у Петербурзі, коли були присутні цар і його родина, звучала українська пісня, оживали у її виконанні жіночі долі простих українок. М. Садовський згадував: «Їхали свідчити Петербургові, що живе ще слово українське, що ні навіть «багородний, високогуманний» закон 1876 року царя-освободителя не задавив святого слова 40-мільйонного народу. Воно знову оживає і сміється знову. І справді, слово українське, залунавши в столиці, зворушило все її суспільство». М. Заньковецька разом з своїми акторами-побратимами піднімала до високого звучання мову українців, боролася проти її заборони.

Численні факти засвідчують, що життя М. Заньковецької було проникнуто високими гуманістичними принципами, коли вона зупиняла розлючений натовп чорносотенців, які полювали на євреїв та представників інтелігенції під час погрому у Ніжині, і коли організувала вистави, щоб матеріально підтримати хлопців, яких схопили за революційну діяльність жандарми, і коли заступалася за тих, хто був заарештований у 20-х роках.

Марія Заньковецька близька ніжинцям не лише своїм громадським подвигом, своїми патріотичними поривами, а й тією

величезною працею, пов'язаною з підняттям загального культурного рівня в житті міста.

Марія Костянтинівна тоді взяла участь у п'яти виставах: чотирьох водевілях і у п'ятій – «Наталка Полтавка» за п'єсою І. Котляревського. І своєю Наталкою вона так зворушила глядачів, що І. Ранович після вистави підійшов до батька і сказав: «Моя порада тобі, Костянтине Костянтиновичу, віддай Маню до театральної школи, у неї надзвичайна обдарованість!». Але батько, керуючись дворянськими принципами і неповагою до акторської професії, відповів: «От у тебе підростає дочка – її ти і віддай до театральної школи замість того, щоб давати мені такі поради...». «Якби моя дочка мала такий талант як твоя, - відповів предводитель, - я і хвилини не замислювався б».

Марія Костянтинівна була свідком цієї розмови, і серце її затремтіло, здригнулося від почуття великого покликання.

Пройде всього шість років випробувань, боротьби з чоловіком та близькими, як Марія Костянтинівна після прокляття батька і заборони чоловіка Олексія Хлистова з'явиться під псевдонімом Марія Заньковецька на професійній сцені у трупі М. Кропивницького у 1882 році. Стояло гостро питання: чи жити в матеріальних достатках як дружина генерала немов би у золотій клітці, чи піти у невідоме, складне, незабезпечене життя у постійних переїздах? Марія Заньковецька обрала останнє, бо знала, що без театру вона уже не зможе жити. Після однієї зіграної нею трагічної сцени про болгарську жінку, яка втратила дитину і, збожеволівши, колихала на руках обгоріле поліно, співаючи пісню. М. Садовський писав: «Здавалося, ніби я зазирнув у безодню, із дна якої, з надр земних, на мене блиснув дивовижний самоцвіт, і такого самоцвіту ще на землі не було. У цьому творчому епізоді були закладені джерела для подальшої невичерпної творчості. Тут тобі і Оксана («Доки сонце зійде, роса очі виїсть»), і Олена («Глитай, або ж Павук»), і Маруся («Дай серцю волю, заведе в неволю» – всі п'єси М. Кропивницького), і Софія («Безталанна» І. Карпенка Карого). Для кожної своє зернятко... і обгорілий пеньок замість немовляти – ми його знову побачили в «Глитай, або ж Павук», на верховині трагізму. Одне слово, перед нами в той знаменитий вечір спалахнув вогонь Прометея. Геній».

У своєму житті М. Заньковецька зіграла сотні ролей, які особливо хвилювали глядачів. Коли вона плакала, то плакали і

глядачі, коли сміялася, то в цьому стані знаходився і зал. Це могли підтвердити і ніжинці, які відвідували вистави корифеїв у місті.

Так трапилось, що у 1902 році М. заньковецька у сучковому провулку (нині вул. М. заньковецької) купила будинок із садибою, який зберігся до нашого часу.

Марія Костянтинівна, відремонтувавши його і посадивши навколо нього дерева, в тому числі знаменитий дубок, перетворила садибу в гніздо культури. Тут вона не лише відпочивала разом з мамою після гастролей, а й зустрічалася з акторами, представниками ніжинської інтелігенції, тут був на святу Пасху відомий вчений М. Грушевський та інші діячі культури (М. Кропивницький, П. Саксаганський, М. Садовський, Г. Романовський та ін.), тут вона проводила репетиції з акторами-аматорами Ніжина. Один із відвідувачів згадував: «Те, що в її будинку бували рідні, близькі, знайомі – це типове явище для переважної більшості добропорядних сімей. Незвичайність в іншому. Будинок, у якому проживала Марія Костянтинівна, притягував до себе молодь. Тут лунала музика, пісні. Чудово виходили «Вечорниці Ніщинського, в яких вона надзвичайно добре передавала не тільки солістів, але й хори та окремі інструменти в оркестрі. Ми, молодь, не відходили від неї».

Талановитих юнаків і дівчат, а серед них були Ганна і Паша Москвичови, Юхим Мілович, Єлизавета Острроверхова, Марія Мінченко та інші вона залучала до театру. Грати разом з М. Заньковецькою в одних виставах – це була для них велика школа майстерності. Марія Костянтинівна, помічаючи іскорку таланту у молодих учасників вистав, допомагала їм його розкрити, дати можливість засяяти їй своєрідними, виразними гранями при створенні сценічного образу. І про це свідчать самі учасники театрального життя у Ніжині.

Тож не випадково, коли у кінці 1906 р. М. Садовський, який разом з М. Заньковецькою виношував ідею створення в Україні стаціонарного театру, відвідавши у Ніжині виставу за п'єсою В. Винниченко «Молода кров», зрозумів, що саме ніжинська театральна молодь і може скласти основу його нового театру. На запрошення М. Садовського та М. Заньковецької до театру пішли (з новими театральними прізвищами) М. Мінченко (Малиш-Федорець), Іван Ковалевський, Єлизавета Острроверхова (Хуторна), Юхим Скороход, Іван Минка, Юхим Мілович, Андрій Бородавка

(Остерський), Ганна Москвичова (Ніжинська), Іван Росін. Порізному склалася їхня театральна доля, але переважна більшість із них стала відомими акторами. До групи також увійшли деякі актори Полтавського театру, яким керував М. Садовський. Так зимою в 1907 р. виник театр, який оселився надовго у Києві.

І після цього М. Заньковецька, проживаючи у Ніжині з 1902 по 1926 рік, працювала з молоддю, ставила нові вистави, про що відчать афіші «Ой не ходи Грицю та й на вечорниці», «Безталанна», «Наймичка», «Суєта» та інші, у яких грали разом з М. Заньковецькою, Г. Ніжинською, Ю. Скороходом нові аматори: А. Недоля, Л. Гадецька, І. Байда, М. Остапенко, Є. Зарецька, П. Москвичова, М. Чернявський, Г. Карась, Є. Гаєва, Г. Чайко, М. Хоменко, К. Булига-Герасименко, Д. Грудина, Є. Боровиченко, Д. Команська, П. Сірик, Є. Тарновська, Д. Мелович, Р. Холопцева, П. Маркова, Ф. Павленко, Ф. Суярко та інші. З студентами інституту вона готувала до Шевченківського ювілею (1914 р.) виставу «Назар Стодоля». Мистецька школа М. Заньковецької для багатьох аматорів окрилила їх майбуття, зробила із них активних учасників мистецького життя у Ніжині.

М. Заньковецька мала широкі зв'язки з іншими діячами культури Ніжина, якеї допомагали їй у підготовці та оформленні вистав, їх музичному супроводі. В організації народного театру «Українська трупа під орудою М. К. Заньковецької» у Ніжині допомагали Федір Проценко, Олександр Олександров, Дмитро Грудина, Володимир Ратмиров, Болеслав Вержиківський та інші. Це були досить помітні особистості у культурному житті Ніжина.

У 1922 р. Україна урочисто відзначила 40-річчя сценічної діяльності М. К. Заньковецької. Їй першій в Україні було присвоєно звання Народної артистки республіки. Її ім'ям був названий театр, у якому вона працювала. Ніжинці у цей день підготували їй святковий адрес, у якому стверджували: «Ми, ніжинці, Ваші земляки, що часто захоплювалися Вашою грою у Ніжині до краю екстазу і в сей урочистий день приєднуємось до вшанування і щиро бажаємо Вам здоров'я і сил на довгі роки для продовження культурної праці на славу українського театру і на користь народу».

У 1922 р. М. Заньковецька ще взяла участь у декількох виставах, а в 1923 р. зіграла у кінофільмі В. Гардіна «Остап Бандура», створивши яскравий образ матері. Після цього вона переїхала до

Ніжина і займалась тут театральною діяльністю разом з іншими діячами культури міста. Вони поставили тут чимало різних вистав.

Восени 1926 р. М. Заньковецька у зв'язку з необхідністю ремонту будинку виїхала до родичів у Київ. Питання про ремонт не вирішувалося, бо місцева влада не до кінця розуміла значення великої артистки для міста. М. Заньковецька мріяла повернутися до Ніжина і прожити тут до кінця свого життя. «Тільки-но ремонт буде зроблено, я зараз же приїду до Ніжина назавжди», - писала вона Ф. Проценку, але, на жаль, цього не трапилось. ; жовтня 1934 р. М. Заньковецька померла, залишивши великий слід у житті українського народу і Ніжина зокрема.

Ніжинці зберігають пам'ять про славетну землячку, про що свідчать названі її іменем площа, вулиця, училище культури, пам'ятник, щорічний театральний фестиваль, який проводить наш театр, куточок М. Заньковецької у краєзнавчому музеї, праці вчених та краєзнавців Ніжина про її творчу долю. Тож хотілося б, щоб і надалі, всі, хто живе у нашому древньому місті, пам'ятали про славетну нашу землячку, продовжували любити Україну, як все своє свідоме життя робила Марія Заньковецька.

Г. Самойленко,
професор, Заслужений діяч
науки і техніки України,
почесний громадянин Ніжина

Про утворення Організаційного комітету з підготовки та відзначення у 2014 році 160-річчя від дня народження Марії Заньковецької [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.06.2013 № 433-р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/433-2013>. - Назва з екрану.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

- 1. Заньковецкая М. К.** [Текст] // Энциклопедический словарь : в 86 т. / изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Эфрон. – СПб, 1890–1907. – Т. 12. / под ред. К. К. Арсеньева, Ф. Ф. Петрушевского. – 1894. – С. 229.
- 2. Заньковецкая М. К.** [Текст] // Большая энциклопедия : словарь общедоступных сведений по всем отраслям знания : в 20 т. / под ред. С. Н. Южакова. – 4-е изд. стереотип. – СПб, 1900–1907. – Т. 9. – 1902. – С. 500.
- 3. Заньковецкая М. К.** [Текст] // Новый энциклопедический словарь : в 29 т. / изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Эфрон ; под ред. К. К. Арсеньева. – СПб., 1911–1916. – Т. 18. – [1914]. – Стб. 229.
- 4. Заньковецкая М. К.** [Текст] // Энциклопедический словарь русского библиографического института Гранат : в 33 т. – 11-е стереотип. изд. – М., [1920–1940]. – Т. 20. – [1925]. – С. 511.
- 5. Заньковецкая М. К.** [Текст] // Большая советская энциклопедия : в 66 т. / глав. ред. акад. О. Ю. Шмидт. – М., 1926–1947. – Т. 26. – 1933. – С. 163.
- 6. Заньковецкая М. К.** [Текст] // Театральная энциклопедия : в 5 т. / под ред П. А. Маркова. – М., 1961–1967. – Т. 2. – 1963. – Стб. 741–744 : ил.
- 7. [Заньковецька М. К.]** [Текст] // Ніжинщина : історико-економічний нарис. – К., 1964. – С. 15–16.
- 8. Заньковецкая (Адасовская) Мария Константиновна** [Текст] // Большая советская энциклопедия : в 30 т. / глав. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – М., 1972. – Т. 9. – С. 330.
- 9. Заньковецька Марія Костянтинівна** [Текст] // Українська радянська енциклопедія : в 12 т. / вид. 2-ге. – К., 1979. – Т. 4. – С. 195–196.
- 10. [Заньковецька М. К.]** [Текст] // Чернігівщина : енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – К., 1990. – С. 263–265.

- 11. Заньковецька Марія Костянтинівна** [Текст] // Митці України : енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – К., 1992. – С. 259.
- 12. Заньковецька (Адасовська) Марія** [Текст] // Енциклопедія українознавства. Словникова частина : в 10 т. / гол. ред В. Кубійович ; Наукове т-во ім. В. Шевченка. – репринт. вид. (1955–1984). – К., 1994. – Т. 2. – С. 743.
- 13. [Марія Заньковецька]** [Текст] // Енциклопедія українознавства. Загальна частина / НАН України, Ін-т Української археографії. – репринт. вид. 1949 р. – К., 1995. – С. 856.
- 14. Заньковецька (Адасовська) Марія Костянтинівна (1854–1934 рр.)** [Текст] // Калібаба Д. Відомі діячі культури, науки, політики Чернігівщини / Д. Калібаба. – Чернігів, 1998. – С. 82.
- 15. Заньковецька Марія Костянтинівна** [Текст] // Універсальний словник енциклопедія. – К., 1999. – С. 516.
- 16. Марія Заньковецька. 1854-1934.** Актриса, громадська діячка [Текст] // Золота книга української еліти [Текст] = Golden Book of Ukrainian Elite : інформаційно-іміджевий альманах : у 6-ти т. Т. 1 : Видатні діячі України минулих століть. Меморіальний розділ. А – Ї / ред. кол.: Ю. П. Богуцький, Л. В. Губерський, М. Демченко та ін. – К. : Євроімідж, 2001. – С. 540–541. : іл. – (10-й річниці незалежності України присвячується). – текст парал. укр. та англ. мовами.
- 17. Марія Заньковецька** [Текст] // Народжені Україною: Меморіальний альманах [Текст] = Рожденные Украиной = Born by Ukraine : у 2-х т. – К. : Євроімідж, 2002. – (Золоті імена України). Т. 1 : А – К. – 2002. – С. 632–633 : іл.
- 18. Заньковецька Марія Костянтинівна** [Текст] // Провідники духовності в Україні : [довідник] / за ред. І. Ф. Кураса. – К., 2003. – С. 655–656.
- 19. Заньковецька (Адасовська) Марія Костянтинівна (1854–1934)** [Текст] // Хто є хто на Чернігівщині : довідково-біографічне видання. Вип. 2 / упоряд. І. В. Болгов. – К., 2004. – С. 36–37 : портр. – (Видатні земляки).
- 20. Заньковецька Марія Костянтинівна** [Текст] // Енциклопедія історії України : в 5 т. / [редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін.]. – К., 2005. – Т. 3. – С. 248–249.

- 21. Заньковецькая Мария Константиновна** [Текст] // 100 знаменитых женщин Украины / В. М. Скляренко, Т. В. Иовлева, Я. А. Батий, М. А. Панкова. – Харьков, 2006. – С. 173–178.
- 22. Мария Заньковецкая** (1854–1934 гг.) [Текст] // 100 великих украинцев. – К., 2007. – С. 236–240.
- 23. Марія Заньковецька** (1854–1934 рр.) [Текст] // 100 великих українців. – К., 2008. – С. 256–260.
- 24. Заньковецька (Адасовська) Марія Костянтинівна** [Текст] // Кавунник О. А. Музиканти Ніжина : музично-красознавчий довідник / О. А. Кавунник. – Ніжин, 2008. – С. 43–44.
- 25. Пам'ятник Марії Заньковецькій** [Текст] // Путівник. Чернігівська область / [редкол.: І. Курус (голова) та ін.]. – К. : Богдана, 2009. – С. 131. : іл.

МОНОГРАФІЇ

- 26. Пулинець О.** Матеріали до життя і творчості М. К. Заньковецької [Текст] / Олександр Пулинець // Записки Ніжинського Інституту Народної освіти / Ніжинський Ін-т Народної освіти, Науково-дослідна кафедра історії культури й мови. – [б/м], [1921?] – кн. ІХ. – С. 176–194.
Витяг з Записок НІНО.
- 27. На честь сорокалітньої праці М. К. Заньковецької** [Текст]. – К., 1922. – 11 с. : іл.
- 28. Ванченко К.** Спогади українського ліцедія [Текст] / К. Ванченко // Білецький О., Мамонтов Я. Український театр : хрестоматія. – [б/м], 1941. – Ч. 2 : Український новий театр (від початку ХІХ до перших років ХХ ст.). – С. 312–313.
Враження від гри М. Заньковецької в ролі Олени з драми “Глитай, або ж Павук” М. Кропивницького.

- 29. М. Заньковецька (Адасовська)** [Текст] // Білецький О., Мамонтов Я. Український театр : хрестоматія / О. Білецький, Я. Мамонтов. – [б/м], 1941. – Ч. 2 : Український новий театр (від початку ХІХ до перших років ХХ ст.). – С. 218–236. – **Зміст:** Адреса київських робітників, піднесена М. Заньковецькій в день її 25-літнього ювілею. – С. 218–219 ; М. Заньковецька в «Наймичці» Карпенко-Карого / А. Суворін. – С. 219–221 ; М. Заньковецька в «Циганці Азі» М. Старицького і в «Глитай» М. Кропивницького / Нечуй-Левицький. – С. 221–226 ; М. Заньковецька – геніальна українська артистка / І. Мар'яненко. – С. 227–228 ; Про сценічну творчість М. Заньковецької / Б. Романицький. – С. 229–233 ; Доповідь М. К. Заньковецької І Всеросійському

з'їздові сценічних діячів 1897 року / М. К. Заньковецька. – С. 233–236 ; Лист до редакції / М. К. Заньковецька. – С. 236.

30. [Заньковецька М. К.] [Текст] // МХАТ і українська театральна культура : статті, матеріали / АН УРСР, Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії, Відділ театру та кіно. – К., 1949. – С. 39, 48, 60, 61, 63, 65, 66 : іл.

31. Вінок спогадів про Заньковецьку [Текст]. – К. : Мистецтво, 1950. – 255с. : 15 л. портр.

32. Мар'яненко І. О. М. К. Заньковецька [Текст] // Мар'яненко І. О. Минуте українського театру : зустрічі, творча праця. – К., 1953. – С. 107–142 : іл.

33. Йосипенко М. [М. К. Заньковецька] [Текст] // Йосипенко М. У творчій співдружбі : українсько-російські зв'язки / АН УРСР Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ; Микола Йосипенко, передмова М. Т. Рильського. – К.: Мистецтво, 1954. – С. 210–211.

Згадується М. Заньковецька, її виспун перед гуртківцями Деміївського робітничого клубу (при МХАТі), які обрали в 1922 р. актрису почесним членом.

34. Дурилін С. М. Марія Заньковецька. 1860–1934 : життя і творчість [Текст] / С. М. Дурилін. – К. : Мистецтво, 1955. – 518 с.

35. Саксаганський П. К. З книги “По шляху життя” [Текст] // Думки про театр / П. К. Саксаганський. – К., 1955. – С. 23–74.
Згадує М. Заньковецьку.

36. Саксаганський П. К. З промови на 40-річному ювілеї М. К. [Текст] // Думки про театр / П. К. Саксаганський. – К., 1955. – С. 178–179.

37. Саксаганський П. К. З листів П. К. Саксаганського до М. К. Заньковецького [Текст] // Думки про театр / П. К. Саксаганський. – К., 1955. – С. 202–206.

38. [М. К. Заньковецька] [Текст] // Садовський М. К. Мої театральні згадки. 1881–1917 / М. К. Садовський. – К. : Держ. вид-во Образотворчого мистецтва і музичної літератури, 1956. – 204 с.
Згадується М. Заньковецька

39. Чаговець В. М. К. Заньковецька [Текст] : до 25-річного ювілею // Життя і сцена : нариси про майстрів театру / Всеволод Чаговець. – К., 1956. – С. 179–180.

- 40. Чаговець В. Шніцлер на сцені українського театру:** [Текст] «Забавки» – драма Шніцлера у перекладі Грінченка – театр М. К. Садовського // В. Життя і сцена : нариси про майстрів театру / Всеволод Чаговець. – К., 1956. – С. 181–183.
Рецензія на спектакль та враження від гри М. Заньковецької.
- 41. Дурилін С. М.** Велика українська артистка [Текст]: про М. Заньковецьку // Творча єдність : з історії українсько-російських театральних зв'язків / С. М. Дурилін. – К., 1957. – С. 115–124 : іл.
- 42. [Заньковецька М. К.]** [Текст] // Піскун І. Український радянський театр : нарис / Іван Піскун. – К., 1957. – С. 6, 7, 9, 11 : іл., портр.
- 43. Тобілевич Б.** Панас Карпович Саксаганський. 1859–1940. Життя і творчість / Борис Тобілевич. – К. : Державне вид-во образотворчого мистецтва і муз. л-ри, 1957. – 328 с. : іл.
У книзі згадується М. Заньковецька.
- 44. Тобілевич С.** Мої стежки і зустрічі [Текст] / Софія Тобілевич. – К. : Державне вид-во образотворчого мистецтва і муз. л-ри УРСР, 1957. – 475 с. : іл.
У книзі згадується М. Заньковецька.
- 45. Мельничук-Лучко Л.** Саксаганський актор [Текст] / Леонтина Мельничук-Лучко. – Львів : Книжково-журнальне вид-во, 1958. – 250 с. : іл.
У книзі згадується М. Заньковецька.
- 46. [Заньковецька М. К.]** [Текст] // Український драматичний театр : нариси історії : в 2 т / Ін-т мистецтвознавства, фольклору та етнографії; под ред. М. Т. Рильського. – К., 1959. – Т. 2 : Радянський період. – С. 10, 13, 20–21, 41, 42, 55, 67, 91, 112, 119, 124, 150, 151, 211, 237–239, 241, 251, 252, 305, 368 : іл.
- 47. Нестеровський. П. П.** Юність Заньковецької [Текст] : кіноповість / П. П. Нестеровський. – К. : Радянський письменник, 1960. – 99 с.
- 48. Савич І.** Марія Заньковецька [Текст] : поема / І. Савич. – К. : Рад. письменник, 1961. – 40 с.
- 49. Василько В.** Микола Садовський та його театр [Текст] / Василь Василько. – К. Державне вид-во образотворчого мистецтва і муз. л-ри УРСР, 1962. – 195 с.
У книзі згадується М. Заньковецька.

- 50. Мар'яненко І. О.** М. К. Заньковецька [Текст] // О. Сцена, актори, ролі / І. О. Мар'яненко. – К., 1964. – С. 108–143.
- 51. Кочерга І. А.** М. К. Заньковецька [Текст] // Радість мистецтва : зб. театральної публіцистики : рецензії, статті, промови / І. А. Кочерга. – К., 1973. – С. 137–139.
- 52. Завадка Б. В.** З іменем Марії Заньковецької [Текст] // Борис Романицький / Завадка Б. В. – К., 1978. – С. 11–29. – (Майстри сцени та екрана).
- 53. Пільгук І. І.** Марія Заньковецька [Текст] : роман / І. І. Пільгук. – К. : Радянський письменник, 1978. – 331 с.
- 54. [Заньковецька М. К.]** [Текст] // Недзвідський А. В. Василь Василько : нарис про життя і творчість / А. В. Недзвідський. – К., 1981. – С. 10–13. – (Майстри сцени та екрана).
Спогади актора В. Василько про зустріч з М. Заньковецькою.
- 55. Дурылин С. Н.** Марія Заньковецька : життя и творчество. 1854–1934 [Текст] / С. Н. Дурылин. – К. : Мистецтво, 1982. – 447 с. : ил.
- 56. М. К. Заньковецька. 1854-1934** [Текст] // Корифеї українського театру : матеріали про діяльність театру корифеїв / упоряд., вступ. ст, примітки І. О. Волошина. – К., 1982. – С. 104–161 : іл.
В книгу вміщено спогади І. С. Козловського, І. Мар'яненка, Б. Романицького, В. Василько, В. Любарт про М. Заньковецьку.
- 57. Бобир, О. В.** Марія Заньковецька у колі діячів російської культури [Текст] / О. В. Бобир. – К. : Знання УРСР, 1984. – 32 с. – (Література і мистецтво ; сер. VI).
- 58. [Заньковецька М. К.]** [Текст] // Белецька Л. К. Украинский советский драматический театр : учебное пособие / Л. К. Белецька. – К. : Вища школа, 1984. – 223 с.
- 59. Василько В.** “Товариство українських артистів за участю М. К. Заньковецької та П. К. Саксаганського під орудою І. О. Мар'яненка” [Текст] // Театру віддане життя / В. Василько. – К., 1984. – С. 71–94.
- 60. Кагарлицький М.** Безсмертя – їй ім'я [Текст] // Наодинці з совістю : образи діячів української культури / М. Кагарлицький. – К., 1988. – С. 10–24.
- 61. [Заньковецька М. К.]** [Текст] // Проценко А. Життєпис. Спогади / Андрій Проценко. – К., 1990. – С. 4, 5, 6, 7, 8, 11, 15, 21, 159, 223.

62. Проценко Ф. М. К. Заньковецька і Ніжен [Текст] // Мистецькі спомини. 1880–1930 / Федір Проценко ; Ніжин. т-во укр. мови імені Тараса Шевченка «Просвіта». – Ніжин, 1993. – С. 43–46.

Спогади про М. Заньковецьку див. також на стор. 15, 17, 19, 22, 24, 26, 41.

63. Козуля О. Перша народна [Текст] // Жінки в історії України/ О. Козуля. – К., 1993. – С. 118–122.

64. Література та культура Полісся [Текст] : зб. наук. праць / Ніжинський державний педагогічний інститут імені М. В. Гоголя ; відп. ред. та упоряд. Г. В. Самойленко. – Ніжин : НДПІ ім. Миколи Гоголя, 1994. – Вип. 5 : Марія Заньковецька як театральний діяч України : до 140-річчя від дня народження. – 99 с.

65. Самойленко Г. В. Марія Заньковецька як театральний та громадський діяч України [Текст] : до 140-річчя від дня народження / Г. В. Самойленко. – Ніжин : [б. и.], 1994. – 100 с.

66. Самойленко Г. В. Марія Заньковецька і театральне життя Ніжина [Текст] / Г. В. Самойленко. – Ніжин, 1994. – 56 с.

67. [М. К. Заньковецька] [Текст] // Богачевська-Хомяк М. Білим білому : жінки в громадському житті України. 1884–1939 / М. Богачевська-Хомяк. – К., 1995. – С. 43, 44, 171.

68. Самойленко Г. В. М. Заньковецька та її роль в театральному житті Ніжина [Текст] // Нариси культури / Г. В. Самойленко. – Ніжин, 1995–1998. – Ч. 2 : Театральне та музичне життя в Ніжині в XVII–XX ст. – 1995. – С. 8–33.

69. [М. К. Заньковецька] [Текст] // Кокуленко Б. Степова Терпсихора / Борис Кокуленко ; ред Віктор Погрібний. – Кіровоград : Степ, 1999. – С. 111, 118–119.

М. Заньковецька і український танок.

70. Дудко І. П. Рояль Марії Заньковецької // Дорога спогадів [Текст] / І. П. Дудко. – Чернігів, 2002. – С. 57–62.

71. Бобир О. В. Українська свідомість і російські симпатії Марії Заньковецької : до 150-річчя від дня народження актриси [Текст] / О. В. Бобир. – Чернігів : ЦНТЕІ, 2004. – 32 с. : фото.

72. Марія Костянтинівна Заньковецька (Адасовська) (1854–1934) [Текст] // Ніжин: древній і завжди юний : добірка матеріалів досліджень з історії, краєзнавства та топоніміки Ніжина за останні роки XX століття / упоряд. Л. Б. Петренко. – Ніжин, 2004. – С. 308–311.

- 73. Лемещенко Анна.** Марія Заньковецька – легенда українського театру [Текст] / А. Лемещенко // Українки в історії / за ред. В. К. Борисенко. – К., 2004. – С. 259–264.
- 74. Література та культура Полісся** [Текст] : зб наук. праць / відп. ред. та упоряд. Г. В. Самойленко ; Ніжинський державний педагогічний університет імені Миколи Гоголя. – Ніжин : НДПУ ім. М. Гоголя, 2004. – Вип. 25: Марія Заньковецька – видатний театральний діяч України (до 150-річчя від дня народження актриси). – 204 с.
- 75. Онищенко Надія.** Ніжинський будинок Заньковецької [Текст] / Надія Онищенко // Відлуння віків : № 2 / Українське товариство охорони пам'яток історії та культури, Центр пам'ятокознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. – К., 2004. С. 42–44.
- 76. Самойленко Г. В.** Марія Заньковецька і Поліський край [Текст] / Г. В. Самойленко ; Ніжинський державний педагогічний університет імені Миколи Гоголя. – Ніжин : НДПУ ім. М. Гоголя, 2004. – 159 с. – Бібліогр.: С. 152–158.
- 77. [Заньковецька М. К.]** [Текст] // Історія Ніжена мовою дат/ голов. упоряд. М. П. Шкурко. – 2-ге вид, виправлене й допов. – Луцьк, 2004. – С. 71, 73, 78, 82, 83, 87, 96, 97, 99, 100, 115, 125, 132, 160, 163, 165.
- 78. Мандрика В.** Марія Заньковецька – перша народна артистка України [Текст] / Василь Мандрика, Валерій Кирилюк. – Ніжин : НДПУ ім. М. В. Гоголя, 2004. – 152 с.
- 79. Хоменко Ю. М.** Творчість Марії Заньковецької в контексті культурного життя епохи : (до 150-річчя від дня народження) [Текст] : семінарій / Ю. М. Хоменко ; Ніжинський державний педагогічний університет імені Миколи Гоголя. - Ніжин : НДПУ ім. М. Гоголя, 2004. – 28 с.
- 80. Бобир О. В.** Українська свідомість і російські симпатії Марії Заньковецької : до 150-річчя від дня народження актриси [Текст] // Поліфонія філології : статті різних років / О. В. Бобир. – Ніжин, 2005. – С. 101–144.
- 81. Макаров А. Н.** М. К. Заньковецька [Текст] // Киевская старина в лицах. XIX век / А. Н. Макаров. – К., 2005. – С. 655–662.
- 82. Макаров А. Н.** Петербургские гастроли украинских артистов [Текст] // Киевская старина в лицах. XIX век / А. Н. Макаров. – К., 2005. – С. 662, 663, 664, 665.
- Згадується участь М. Заньковецької в гастрольях.*

83. Луняк Є. Заручена зі сценою : Марія Заньковецька, або Марія Магдалина української естради – свята грішниця [Текст] // Минуле України в романтичних історіях / Є. Луняк. – Ніжин, 2007. – С. 185–194.

84. Кавунник О. А. Митці Ніжина першої третини ХХ ст.: М. К. Заньковецька і Ф. Д. Проценко [Текст] / О. А. Кавунник // Проблеми мистецької освіти : зб. науково-метод. статей викладачів, студентів і аспірантів ф-ту культури і мистецтв / Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя ; відп. ред. О. Я. Ростовський. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2008. – Вип. 2. – С. 227–235.

85. Книш Ірена. Правда Марії Заньковецької [Текст] // Три ровесниці. 1860–1960 : до сторіччя народин Уляни Кравченко, Марії Башкірцевої, Марії Заньковецької / І. Книш. – Вінніпег : [б. и.], б/р. – С. 201–317.

86. Самойленко Г. В. Марія Заньковецька і Ніжин [Текст] // Театри і актори Північного Лівобережжя України / Г. В. Самойленко. – Ніжин, 2010. – С. 40–10.

87. Заньковецькая Мария Константиновна [Текст] // Історія української культури : в 5 т. / Патон Б. Є. (гол. ред.). – К., 1998–2013. – Т. 4, кн. 2 : Українська культура другої половини ХІХ століття. – 2005. – С. 146, 181, 195, 219, 235, 236, 375, 376, 380, 382–385, 387–390, 394, 396–402, 405, 407–409, 410, 1241.

88. Заньковецькая Мария Константиновна [Текст] // Історія української культури : в 5 т. / Патон Б. Є. (гол. ред.). – К., 1998–2013. – Т. 5, кн. 2 : Українська культура ХХ – ХХІ століть. – 2011. – С. 554, 556, 558–562, 575, 579, 644, 825, 833, 863, 864, 867.

89. Шендрикова С. П. Украинское театральное искусство в контексте истории Крыма на примере творчества Марии Константиновны Заньковецкой / С. П. Шендрикова // Література та культура Полісся [Текст] / відп. ред. та упоряд. Г. В. Самойленко ; Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – Вип. 64 : Сучасні теоретико-методологічні дослідження соціальної історії і культури Полісся та України. – С. 358–368.

Те саме : [Електронний ресурс] / С. П. Шендрикова. – Електрон. текстові дан. // Література та культура Полісся : збірник наукових праць / відп. ред. та упоряд. Г. В. Самойленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2011. – Вип. 64 : Сучасні теоретико-методологічні дослідження соціальної історії і культури Полісся та України. – С. 358–368. – Загл. с титул. екрана. – Електрон. версія печ. публікації.

СТАТТІ ІЗ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ

- 90. Васильєв С.** Театральная хроника [Текст] : [о Марии Заньковецкой] / С. Васильєв // Русское обозрение. – 1891. – июнь. – С. 801.
- 91. Кропивницький М.** Спогади [Текст] / М. Кропивницький // Життя й революція. – К., 1928. – кн. V, травень. – С. 65–80.
- 92. Куниця І.** Слава і гордість українського театру [Текст] / І. Куниця // Україна. – 1954. – № 10. – С. 25.
- 93. Нестеровский П.** Народная артистка [Текст] : (к 20-летию со дня смерти М. К. Заньковецкой) / П. Нестеровский // Советская Украина. – 1954. – № 10. – С. 134.
- 94. Хлібцевич Є.** Перша народна артистка Республіки [Текст] : до 20-річчя з дня смерті М. К. Заньковецької / Є. Хлібцевич // Радянський Ніжин. – 1954. – 3 жовтня. – С. 3.
- 95. Памяти великой украинской артистки** [Текст] // Театр. – 1955. – № 1. – С. 157.
- 96. Давидова З.** Великая актриса украинского народа [Текст] / З. Давидова // Театр. – 1957. – № 1. – С. 122. – Рец. на кн.: Дурилин С. Мария Заньковецкая. Жизнь и творчество / С. Дурилин. – К. : Мистецтво, 1955.
- 97. Нестеровский П.** Мария Заньковецкая [Текст] : киноповесть / П. Нестеровский // Советская Украина. – 1958. – № 10. – С. 105–127 ; № 11. – С. 85–104.
- 98. Костюк Ю.** М. К. Заньковецька і самодіяльний театр [Текст] / Ю. Костюк // Мистецтво. – 1959. – № 5. – С. 20–21.
- 99. Калитіна Т.** Зустрічі із Заньковецькою [Текст] / Т. Калитіна // Вітчизна. – 1967. – № 7. – С. 181–189.
- 100. Шевченко В.** Народна артистка Марія Заньковецька [Текст] : до 110-річчя з дня народження / В. Шевченко // Під прапором Леніна. – 1970. – 1 серпня. – С. 1.
- 101. Левенко А.** Музей-квартира нашої землячки [Текст] : [про музей-квартиру М. К. Заньковецької в м. Києві] / А. Левенко // Під прапором Леніна. – 1971. – 20 жовтня. – С. 3.

- 102. Полєк В.** Марія Заньковецька на Західній Україні [Текст] : про видатну актрису українського театру / В. Полєк // Жовтень. – 1973. – № 8. – С. 125–127.
- 103. Зільберман Е.** У краї Заньковецької [Текст] / Е. Зільберман // Деснянська правда. – 1974. – 16 січня. – С. 4.
- 104. Єрмоленко В.** Дуб дружби [Текст] / В. Єрмоленко // Під прапором Леніна. – 1974. – 5 липня. – С. 4.
Ніжинський період життя М. Заньковецької
- 105. Васильківський Г.** Вулиця імені М. К. Заньковецької [Текст] / Г. Васильківський // Під прапором Леніна. – 1975. – 26 серпня. – С. 4.
- 106. Єрмоленко В.** Мітинг біля інституту [Текст] / В. Єрмоленко // Під прапором Леніна. – 1975. – 18 лютого. – С. 4.
М.Заньковецька та політичні події 1905 року.
- 107. Шевченко В.** Сяйво таланту [Текст] : [про М. Заньковецьку] / В. Шевченко // Деснянська правда. – 1975. – 27 серпня. – С. 4.
- 108. Драч І.** Хустина Марії Заньковецької, подарована Льву Толстому : вірш // Літературна Україна. – 1978. – 8 вересня.
- 109. Єрмоленко В.** Книга про нашу землячку [Текст] : [про Марію Заньковецьку] / В. Єрмоленко // Під прапором Леніна. – 1978. – 20 жовтня. – С. 4.
Про книгу І. Пільгука «Марія Заньковецька».
- 110. Килимник О.** Талант, сповнений любов'ю [Текст] / О. Килимник // Літературна Україна. – 1978. – 17 жовтня. – С. 3. – Рец. на кн. : Пільгук І. Марія Заньковецька [Текст] / І. Пільгук. – К.: Рад. письменник, 1978.
- 111. Єрмоленко В.** Слідами Заньковецької [Текст] : до 125-річчя від дня народження М. Заньковецької / В. Єрмоленко // Під прапором Леніна. – 1979. – 25 квітня. – С. 4.
М. Заньковецька і Ніжин.
- 112. Здрастуйте, Маріє Костянтинівно!** [Текст] // Деснянська правда. – 1979. – 20 липня. – С. 3.
- 113. Кузьменко І.** Добридень, Маріє Костянтинівно! [Текст] / І. Кузьменко // Під прапором Леніна. – 1979. – 25 липня. – С. 3.

- 114. Куриленко Й.** Перша народна [Текст] : сьогодні – 125 років з дня народження М. К. Заньковецької / Й. Куриленко // Деснянська правда. – 1979. – 4 серпня. – С. 3.
- 115. Матюх Н.** Колоски із Заньковецького поля [Текст] : до 125-річчя від дня народження М. Заньковецької / Н. Матюх // Комсомольський гарт. – 1979. – 26 липня. – С. 3.
- 116. Фень Д. О.** Театр ім. Заньковецької у заньківчан [Текст] / Д. О. Фень // Під прапором Леніна. – 1979. – 25 липня. – С. 3.
- 117. Яковець В.** Нашадки Марії Заньковецької [Текст] / В. Яковець // Під прапором Леніна. – 1981. – 25 грудня. – С. 4.
- 118. Бобир О.** Актриса – інтернаціоналіст : М. К. Заньковецька [Текст] / О. Бобир // Під прапором Леніна. – 1982. – 20 жовтня. – С. 4.
- 119. Каганов Ю.** В домі Заньковецької [Текст] : до 100-річчя першого професіонального театру корифеїв української сцени / Ю. Каганов // Деснянська правда. – 1982. – 6 жовтня. – С. 3.
- 120. Потапенко С.** Її Зорею називали... [Текст] : свято в Заньках / С. Потапенко // Під прапором Леніна. – 1982. – 26 червня. – С. 4.
- 121. Бобир О.** У кожного своя доля [Текст] : М. Заньковецька і О. Суворін / О. Бобир // Дніпро. – 1983. – № 3. – С. 114–117.
- 122. Васильківський Г. П.** Ніжинський драматичний [Текст] / Г. П. Васильківський // Під прапором Леніна. – 1983. – 26 березня. – С. 4.
70-80-і роки XIX ст. Поява на ніжинській сцені М. К. Заньковецької.
- 123. Білокрил В.** Єднає талант [Текст] : М. К. Заньковецькій – 130 / В. Білокрил // Під прапором Леніна. – 1984. – 4 серпня. – С. 4.
- 124. Орел В.** Заньковецька і Північний Кавказ [Текст] / В. Орел // Деснянська правда. – 1984. – 4 серпня. – С. 3.
- 125. Суярко Т.** Ясний промінь таланту [Текст] : М. Заньковецька / Т. Суярко // Україна. – 1984. – № 31. – С. 8–9.
- 126. Шкраб'юк П.** Учитель народної королеви [Текст] : (з біографії М. К. Заньковецької) / П. Шкраб'юк // Наука і суспільство. – 1984. - № 6. – С. 38–40.

127. Кудрявець В. Історія одного пошуку [Текст] / В. Кудрявець // Вітчизна. – 1985. – № 4. – С. 165–171.

Листування М. К. Заньковецької, в т. ч. листи з Ніжина

128. Єрмоленко В. Увічнити пам'ять великої актриси [Текст] : М. Заньковецька / В. Єрмоленко // Деснянська правда. – 1987. – 21 листопада. – С. 4.

129. Кудрявець В. Запрошення з Ніжина [Текст] : з біографії М. К. Заньковецької / В. Кудрявець // Український театр. – 1988. – № 2. – С. 27.

130. Шевченко В. Зрощена добротою і мужністю [Текст] : до 135-річчя з дня народження Марії Заньковецької / В. Шевченко // Під прапором Леніна. – 1989. – 15 серпня. – С. 2–3.

131. Галабудська Г. Мій дім – театр [Текст] : (про музей-квартиру М. Заньковецької в Києві) / Г. Галабудська // Соціалістична культура. – 1990. – № 8. – С. 34–35.

132. Грушевський М. Цариці української сцени / М. Грушевський // Український театр. – 1993. – № 5. – С. 3.

133. Кугель О. Про Заньковецьку, побут, національність у театрі та ін. [Текст] / О. Кугель // Український театр. – 1993. – № 5. – С. 3–4.

Примітка: Стаття друкується під псевдонімом О. Кугеля – Ното novus.

134. Галабудська Г. Увійди в мій дім [Текст] : (до 140-річчя від дня народження Марії Заньковецької) / Г. Галабудська // Дивослово. – 1994. – № 12. – С. 43–44.

135. Зільберман Е. Ніжинська чайка [Текст] / Е. Зільберман // Гарт. – 1994. – 5 серпня. – С. 5.

М. Заньковецька і Ніжин

136. Зільберман Е., Верес. О. «І поміж них святе ім'я Марії...» [Текст] : до 140-річчя М. Заньковецької / Е. Зільберман // Альма матер. – 1994. – № 7 (липень). – С. 1.

137. Мандрика В. Володіла чудовим даром [Текст] : до 140-річчя Марії Заньковецької / В. Мандрика // Ніжинський вісник. – 1994. – 17 серпня. – С. 3.

138. Мандрика В. Високе небо яскравої зірки [Текст] : до 140-річчя з дня народження Марії Заньковецької / В. Мандрика // Ніжинський вісник. – 1994. – 4 травня. – С. 3.

- 139. Мандрика В.** Загадка таланту Заньковецької: Україна: відома й невідома [Текст] / В. Мандрика // Гарт. – 1994. – 23 грудня. – С. 5.
- 140. Мандрика В.** Марія Заньковецька і Ніжинщина [Текст] : до 140-річчя від дня народження першої народної артистки / В. Мандрика // Ніжинський вісник. – 1994. – 8 червня. – С. 3.
- 141. Мандрика В.** Перша народна [Текст] : (до дня народження Марії Заньковецької) / В. Мандрика // Ніжинський вісник. – 1994. – 3 серпня. – С. 3.
- 142. Мандрика В.** Рояль актриси [Текст] : до 140-річчя від дня народження Марії Заньковецької / В. Мандрика // Ніжинський вісник. – 1994. – 29 червня. – С. 3.
- 143. Онищенко Н.** Будинок Заньковецької: поки не пізно [Текст] / Н. Онищенко // Просвіта. – 1994. – № 4–5. – С. 8.
Ніжинський період життя М. Заньковецької, сучасний стан будинку.
- 144. Онищенко Н.** Замулене джерело [Текст] / Н. Онищенко // Деснянська правда. – 1994. – 13 січня. – С. 4.
Про необхідність зробити музей єдиний в Україні меморіальний будинок М. К. Заньковецької.
- 145. Петрик З.** Любила свою Україну [Текст] : до 140-річчя Марії Заньковецької / З. Петрик // Ніжинський вісник. – 1994. – 17 серпня. – С. 3.
- 146. Самойленко Г. В.** Марія Заньковецька і Ніжин [Текст] // Ніжинський вісник. – 1994. – 18 травня. – 13, 20 липня.
- 147. Яній О.** «Зорій довіку поміж нами» [Текст] : (сценарій вечора, присвяченого М. Заньковецькій) / О. Яній // Дивослово. – 1995. – № 12. – С. 55–59.
- 148. Онищенко Н.** Бути Ніжину театральним! [Текст] : [вдруге в Ніжині відбуваються Дні Марії Заньковецької] / Н. Онищенко // Гарт. – 1996. – 8 березня. – С. 4.
- 149. Оверчук М.** У затінку зорі [Текст] : М. Заньковецька / М. Оверчук // Український театр. – 1997. – № 4. – С. 26–28.
- 150. Побережная Г.** Мария Заньковецкая [Текст] / Г. Побережная // Арт Лайн. – 1997. – № 10–11. – С. 20–21.

- 151. Пригоровський В.** Поететеса народилася в Сальному [Текст] : Одарка Романова на знімку зі своєю «любленою» тіткою М. К. Заньковецькою / В. Пригоровський // Ніжинський вісник. – 1998. – 22 серпня. – С. 2.
- 152. Петрик З.** Високе небо яскравої зірки [Текст] : до 145-річчя з дня народження М. К. Заньковецької / З. Петрик // Ніжинський вісник. – 1999. – 4 серпня. – С. 3.
- 153. Мандрика В.** Вулиця імені Марії Заньковецької [Текст] : до 145-річчя з дня народження великої актриси / В. Мандрика // Ніжинський вісник. – 1999. – 24 квітня. – С. 2.
- 154. Мандрика В.** Гордість української сцени [Текст] : до 145-річчя М. К. Заньковецької / В. Мандрика // Вісті. – 1999. – 16 липня. – С. 4.
- 155. Мандрика В.** Гордість українського театру [Текст] : 4 серпня – 145 років від дня народження М. К. Заньковецької / В. Мандрика // Чернігівський вісник. – 1999. – 3 серпня. – С. 4.
- 156. Мандрика В.** М. К. Заньковецька і А. П. Чехов [Текст] / В. Мандрика // Ніжинський вісник. – 1999. – 25 грудня. – С. 4.
- 157. Мандрика В.** М. К. Заньковецька і Північний Кавказ [Текст] : до 145-річчя з дня народження / В. Мандрика // Ніжинський вісник. – 1999. – 7 серпня. – С. 4.
- 158. Мандрика В.** М. К. Заньковецька і російська культура [Текст] / В. Мандрика // Вісті. – 1999. – 6 серпня. – С. 4.
- 159. Мандрика В.** Спогад про Марію Заньковецьку [Текст] : [спогади земляків] / В. Мандрика // Ніжинський вісник. – 1999. – 4 грудня. – С. 4.
- 160. Памятник Марії Заньковецької біля Будинку культури [Текст] :** фото А. Захарка // Ніжинський вісник. – 1999. – 3 листопада. – С. 3.
- 161. Амфітеатров А.** Українська «Дузе» [Текст] : про Марію Заньковецьку / А. Амфітеатров // Український театр. – 2000. – № 1–2. – С. 8–10.
- 162. Шевченко В. М.** Чернігівські стежки Марії Заньковецької [Текст] / В. М. Шевченко // Літературний Чернігів. – 2000. – № 15. – С. 108 – 117.
- 163. Арзамасова Л.** Марія із Заньок [Текст] : есе / Л. Арзамасова // Ніжинський вісник. – 2001. – 7 березня. – С. 2.
- 164. Арзамасова Л.** Кохання перше і останнє Марії із Заньок [Текст] : есе / Л. Арзамасова // Ніжинський вісник. – 2001. – 21 березня. – С. 3.

- 165. Арзамасова Л.** Марія Заньковецька і театр [Текст] : есе / Л. Арзамасова // Ніжинський вісник. – 2001. – 28 березня. – С. 3.
- 166. Шевченко В., Панін І.** Деякі уточнення до біографії Марії Заньковецької [Текст] / В. Шевченко, І. Панін // Сіверянський літопис. – 2001. – № 6. – С. 50–55.
- 167. Дадіані Ш.** Заньковецька в Грузії [Текст] / Ш. Дадіані // Хроніка-2000. – 2002. – № 47–48. – С. 229–231.
Спогад про гастролі в 90-х р. XIX ст. «малоросів» під керівництвом М. Садовського за участю М. Заньковецької, її артистичний талант.
- 168. Мандрика В.** Аматорські витівки Марії Заньковецької [Текст] / В. Мандрика // Ніжинський вісник. – 2002. – 7 лютого. – С. 4.
- 169. Заболотна В.** Національна ідея (у творчості Національного театру імені М. Заньковецької) [Текст] / В. Заболотна // Український театр. – 2003. – № 3. – С. 2–3.
- 170. М. К. Заньковецька** [Текст] // Коли скінчились уроки. – 2003. – № 1. – С. 66–67.
- 171. Колтанівська Є.** Сучасний український театр [Текст] : лист із Петербурга з приводу гастролей М. Л. Кропивницького і М. К. Заньковецької / Є. Колтанівська // Хроніка-2000. – 2003. – № 55–56. – С. 613–623.
- 172. Мандрика В.** Він знав Марію Заньковецьку [Текст] // Ніжинський вісник. – 2003. – 11 січня. – С. 4.
- 173. Марія Костянтинівна Заньковецька: зірка театру корифеїв** [Текст] // Все для вчителя. – 2003. – № 29. – С. 12–13.
- 174. Арзамасова Л.** Марія із Заньок [Текст] : есе / Л. Арзамасова // Ніжинський вісник. – 2004. – 4 серпня. – С. 3.
- 175. Онищенко Н.** Будинок Заньковецької: між двома ювілеями [Текст] / Н. Онищенко // Деснянська правда. – 2003. – 17 липня. – С. 12.
- 176. Бобир О.** Українська свідомість і російські симпатии Марії Заньковецької [Текст] : до 150-річчя від дня народження актриси / О. Бобир // Літературний Чернігів. – 2004. – № 1. – С. 109–134.

177. Дробот А., Калініченко А. Слово про прекрасну артистку, зірку українського театру, царицю сцени – незабутню Марію Заньковецьку [Текст] // Ніжинський вісник. – 2004. – 4 серпня. – С. 1.

178. Мандрика В. Перлина українського театру [Текст] : до 150-річчя від дня народження видатної української актриси Марії Заньковецької / В. Мандрика // Гарт. – 2004. – 12 серпня. – С. 2.

179. Онищенко Н. Будинок Заньковецької: між двома ювілеями [Текст] / Н. Онищенко // Слово Просвіти. – 2004. – 12–18 лютого. – С. 15.

180. Петрик З. Цариця української сцени [Текст] : до 150-річчя з дня народження М. К. Заньковецької / З. Петрик // Ніжинський вісник. – 2004. – 29 липня. – С. 2.

Бібліографічний список літератури про М. Заньковецьку.

181. Петрик З. Яскрава зірка [Текст] : до 150-річчя з дня народження М. Заньковецької / З. Петрик // Вісті. – 2004. – 23 липня. – С. 6.

182. Романчук Л. Ave, Maria! [Текст] : про книгу В. Корнійчука AVE, MARIA! Або Психологічні особливості акторської творчості Марії Заньковецької / Л. Романчук // Ніжинський вісник. – 2004. – 19–21 серпня. – С. 4.

183. Романчук Л. Літо з Марією Заньковецькою і теплом дитячих сердець [Текст] : інтерв'ю з головою райдержадміністрації А. Дроботом про підготовку до 150-річчя від дня народження М. Заньковецької / Л. Романчук // Ніжинський вісник. – 2004. – 29 липня. – С. 1.

184. Романчук Л. Під одним знаком зодіака [Текст] : фоторепортаж / Л. Романчук // Ніжинський вісник. – 2004. – 7 серпня. – С. 1.

Про відзначення 150-річного ювілею М. Заньковецької на Ніжинщині.

185. Рудик І. Ніжин вшановує Марію Заньковецьку [Текст] : [славетний ювілей актриси] / Рудик І. // Вісті. – 2004. – 13 серпня. – С. 1, 6.

186. Рудик І. Змусила каміння заговорити [Текст] : до ювілею Марії Заньковецької / І. Рудик // Вісті. – 2004. – 30 липня. – С. 4.

187. Савич І. Марія Заньковецька [Текст] : уривок із поеми / І. Савич // Ніжинський вісник. – 2004. – 4 серпня. – С. 4.

- 188. Самойленко Г.** «...Істинно ангел злетів до нас та й співає» [Текст] : уривок з нової книги Г. В. Самойленка «Марія Заньковецька і Поліський край» / Г. Самойленко // Ніжинський вісник. – 2004. – 19–21 серпня. – С. 4.
- 189. Скуратівський В.** «Безсмертній від смертного» [Текст] : до 150-ліття від дня народження та 70-ліття від дня смерті Марії Заньковецької / В. Скуратівський // Берегиня. – 2004. – № 4. – С. 81.
- 190. Терещенко Н.** Драма, що звалася життям [Текст] : театральний урок, присвячений життю і творчості Марії Заньковецької / Н. Терещенко // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. – 2004. – № 4. – С. 165–169.
- 191. Хоменко Ю.** Нове про М. Заньковецьку [Текст] : (М. Заньковецька і Кролевеччина) / Ю. Хоменко // Сіверянський літопис. – 2004. – № 5–6. – С. 55–56.
- 192. Хто для вас Марія Заньковецька?** [Текст] : [інтерв'ю з жителями м. Ніжина] // Ніжинський вісник. – 2004. – 4 серпня. – С. 1.
- 193. Артемчук І. М.** М. К. Заньковецька [Текст] / І. Артемчук // Український театр. – 2005. – № 6. – 22–23.
- 194. Бурячок Л.** «Її душа не знала спокою ні в житті, ні на сцені» [Текст] : Марія Костянтинівна Заньковецька / Л. Бурячок // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2005. – № 3. – С. 21–23.
- 195. Корнійчук В.** AVE, MARIA! Або Психологічні особливості акторської творчості Марії Заньковецької [Текст] : театралізоване дослідження-есе / В. Корнійчук // Літературна Україна. – 2005. – 28 квітня. – С. 8.
- 196. Литвин М.** «Посадіть орлицю в клітку...» [Текст] : Марія Заньковецька і український театр / М. Литвин // Слово Просвіти. – 2005. – Ч. 40. – 6–12 жовтня. – С. 15.
- 197. Марія Заньковецька (1854-1934):** Актриса, громадська діячка [Текст] // Сіверщина. – 2005. – 10 червня. – С. 8.
- 198. Мастицька І.** Міжнародний фестиваль під зіркою Марії [Текст] / І. Мастицька // Український театр. – 2006. – № 2. – С. 12–14.
Про Другий міжнародний театральний фестиваль моновиставок жінок-актрис «Марія», присвячений пам'яті М. Заньковецької.
- 199. Хорунжий Ю.** Садовський садить сад – з Марією і без [Текст] : роман / Ю. Хорунжий // Дніпро. – 2006. – № 1–2. – С. 6–57.

200. Кальная З. Переплелись театр с жизнью... [Текст] : М. Заньковецкая и Н. Садовский / З. Кальная // Эпоха в лицах. – 2008. – № 4. – С. 32–33.

201. Кальная З. Переплелись театр с жизнью [Текст] : про М. Заньковецкую / З. Кальная // Эпоха в лицах. – 2009. – № 36. – С. 4.

202. Онищенко Н. Заручник епохи [Текст] : до 155-річчя з дня народження Марії Заньковецької / Н. Онищенко // Ніжинський вісник. – 2009. – 13 червня ; 27 червня. – С. 3.

Про Д. Я. Грудину – театрального критика, що працював у театрах разом із М. Заньковецькою.

203. Онищенко Н. У гості до Марії [Текст] / Н. Онищенко // Ніжинський вісник. – 2009. – 8 серпня. – С. 2.

204. Мандрика В. «Половина душі моєї...» [Текст] : до 155-річчя з дня народження Марії Заньковецької / В. Мандрика // Ніжинський вісник. – 2009. – 11 липня. – С. 3.

205. Мандрика В. Хустка Марії Заньковецької [Текст] / В. Мандрика // Вісті. – 2009. – 29 травня. – С. 4–5.

206. Петрик З. Її зорею називали [Текст] : до 155-річчя від дня народження М. Заньковецької / З. Петрик // Ніжинський вісник. – 2009. – 1 серпня. – С. 3.

207. Петрик З. Гордість української землі [Текст] : до 155-річчя з дня народження М. К. Заньковецької / З. Петрик // Вісті. – 2009. – 24 липня. – С.4.

208. Колтанівська Є. Сучасний український театр [Текст] : (лист із Петербурга з приводу гастролей М. Л. Кропивницького і М. К. Заньковецької) / Є. Колтанівська // Шкільна бібліотека. – 2010. – № 2. – С.22.–26.

209. Сапон В. Хустина Марії Заньковецької [Текст] : славетні чернігівки / В. Сапон // Деснянська правда. – 2011. – № 87 (11 серпня). – С. 1, 4.

210. Тютюнник Є. У Марії Заньковецької гостювали Едіт Піаф і Марлен Дітріх [Текст] : [про 8-й театральний фестиваль жіночої творчості] / Є. Тютюнник // Урядовий кур'єр. – 2012. – 5 грудня. – С. 18.

Анотація: У статті розповідається про 8-й театральний фестиваль жіночої творчості, традиційно приурочений першому виходу на професійну сцену видатної актриси Марії Заньковецької, що проходив у Ніжині.

211. Наєнко М. Сергій Єфремов, Василь Доманицький і «Корифеї української сцени» [Текст] / М. Наєнко // Літературна Україна. – 2013. – № 37 (26 вересня). – С. 10–11.

212. Вергеліс О. Діва Марія: Заньковецька: забуті листи [Текст] / О. Вергеліс // Дзеркало тижня. – 2014. – 12 липня. – С. 14, 16.

213. Мандрика В. Аматорські витівки Марії Заньковецької : сторінки її дитинства [Текст] / В. Мандрика // Ніжинський вісник. – 2014. – 21 жовтня. – С. 4.

214. Мандрика В. Мистецтво, що впрягало глядача у фаєтон [Текст] : до 160-річчя Марії Заньковецької / В. Мандрика // Деснянська правда. – 2014. – 17 липня. – С. 7.

215. Мандрика В. Прощання зі сценою [Текст] : до 160-річчя від дня народження Марії Заньковецької / В. Мандрика // Вісті. – 2014. – 18 липня. – С. 5.

216. Мандрика В. Хустка Марії Заньковецької [Текст] : до 160-річчя з дня народження / В. Мандрика // Вісті. – 2014. – 25 липня. – С. 6.

217. Сорока Л. “Хохлацька королева» [Текст] : 160 років від дня народження / Л. Сорока // Вісті. – 2014. – 1 серпня. – С. 5.

218. Самойленко Г. Марія Заньковецька і Ніжин [Текст] / Г. Самойленко : до 160-річчя з дня народження // Вісті. – 2014. – 8 серпня. – С. 5.

219. Василенко О. Вклонилися великій артистці [Текст] / О. Василенко // Ніжинський вісник. – 2014. – 9 серпня. – С. 1–2.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ М. ЗАНЬКОВЕЦЬКОЇ

220. Заньковецькій М. К. меморіальні дошки [Текст] // Чернігівщина : енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – К., 1990. – С. 264.

221. Заньковецькій М. К. пам'ятник [Текст] // Чернігівщина : енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – К., 1990. – С. 264.

222. Заньковецької вулиця [Текст] // Чернігівщина : енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – К., 1990. – С. 264–265.

223. Заньковецької дуб [Текст] // Чернігівщина : енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – К., 1990. – С. 265.

224. **Заньковецької М. К. будинок** [Текст] // Чернігівщина : енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – К., 1990. – С. 265.
225. **Заньковецької М. К. музей** [Текст] // Чернігівщина : енциклопедичний довідник / за ред. А. В. Кудрицького. – К., 1990. – С. 265.
226. **Кожухівська Ю.** Музей Марії Заньковецької [Текст] / Ю. Кожухівська // Ніжин-інфо. – 2010. – 17 червня. – С. 11.
227. **Белецкая Л. К.** Театр імені М. Заньковецької [Текст] // Украинский советский драматический театр : учебное пособие /Л. К. Белецкая. – К. : Вища школа, 1984. – С. 46.
228. **Заньковецкой имени театр** (Львовский ордена Трудового Красного Знамени украинский драматический театр имени М. Заньковецкой) [Текст] // Театральная энциклопедия : в 5 т. / под ред П. А. Маркова. – М., 1961–1967. – Т. 2. – 1963. – Стб. 745–747.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

- Амфітеатров А. 161
Арзамасова Л. 163–165, 174
Арсеньєв К. К. 1, 3
Артемчук І. М. 193
Батий Я. О. 21
Башкірцева М. 85
Белецкая Л. К. 58, 227
Білецький О. 28, 29
Білокрил В. 123
Бобир О. В. 57, 71, 80, 118, 121, 176
Богачевська-Хомяк М. 67
Богуцький Ю. П. 16
Болгов І. В. 19
Борисенко В. К. 73
Брокгауз Ф. А. 1, 3
Бурячок Л. 194
Ванченко К. 28
Василенко О. 219
Васильєв С. 90
Васильківський Г. П. 105, 122
Василько В. 49, 54, 56, 59
Вергеліс О. 212
Волошин І. О. 56
Галабудська Г. 131, 134
Грінченко Б. 40
Грудина Д. Я. 202
Грушевський М. 132
Губерський Л. В. 16
Давидова З. 96
Дадіані Ш. 167
Демченко М. 16
Доманицький В. 211
Драч І. 108
Дробот А. 177, 183
Дудко І. П. 70
Дурилін С. М. (Дурилин С. Н.) 34, 41, 55, 96
Єрмоленко В. 104, 109, 111, 128
Єфремов С. 211
Заболотна В. 169
Завадка Б. В. 52
Захарко А. 160
Зільберман Е. 103, 135, 136
Иовлева Т. В. 21
Йосипенко М. 33
Кавунник О. А. 24, 84
Каганов Ю. 119
Кагарлицький М. 60
Калібаба Д. 14
Калініченко А. 177
Калитіна Т. 99
Кальная З. 200, 201
Карпенко-Карий І. 29
Килимник О. 110
Кирилюк В. 78
Книш І. 85
Кожухівська Ю. 226
Козловський І. С. 56
Козуля О. 63
Кокуленко Б. 69
Колтанівська Є. 171, 208
Корнійчук В. 182, 195
Костюк Ю. 98
Кочерга І. А. 51
Кравченко У. 85
Кропивницький М. Л. 28, 29, 91, 171, 208
Кубійович В. 12
Кугель О. 133
Кудрицкий А. В. 10, 11, 220–225
Кудрявець В. 127, 129
Кузьменко І. 113
Куниця І. 92
Курас І. Ф. 18
Курус І. 25
Куриленко Й. 114
Левенко А. 101
Лемещенко А. 73
Литвин М. 196

Луняк Є. 83
Любарт В. 56
Макаров А. Н. 81, 82
Мамонтов Я. 28, 29
Мандрика В. 78, 137–142, 153–159,
168, 172, 178, 204, 205, 213–216
Марков П. А. 6, 228
Мар'яненко І. О. 29, 32, 50, 56, 59
Мастицька І. 198
Матюх Н. 115
Мельничук-Лучко Л. 45
Наєнко М. 211
Недзвідський А. В. 54
Нестеровский П. П. 47, 93, 97
Нечуй-Левицький І. 29
Оверчук М. 149
Онищенко Н. 75, 143, 144, 148,
175, 179, 202, 203
Орел В. 124
Панін І. 166
Панкова М. А. 21
Патон Б. Є. 87, 88
Петрик З. 145, 152, 180, 181, 206,
207
Петренко Л. Б. 72
Петрушевский Ф. Ф. 1
Пільгук І. І. 53, 110
Піскун І. 42
Побережная Г. 150
Погрібний В. 69
Полек В. 102
Потапенко С. 120
Пригородський В. 151
Прохоров А. М. 8
Проценко А. 61
Проценко Ф. Д. 62, 84
Пулинець О. 26
Рильський М. Т. 33, 46
Романицький Б. 29, 52, 56
Романова О. 151
Романчук Л. 182–184
Ростовський О. Я. 84
Рудик І. 185, 186
Савич І. 48, 187
Садовський М. К. 38, 40, 49, 164,
199
Саксаганський П. К. 35, 36, 37, 43,
45, 59
Самойленко Г. В. 64, 65, 66, 68,
74, 76, 86, 89, 146, 188, 218
Сапон В. 209
Скляренко В. М. 21
Скुरатівський В. 189
Смолій В. А. 20
Сорока Л. 217
Старицький М. 29
Суворин А. 29
Суворін О. 121
Суярко Т. 125
Терещенко Н. 190
Тобілевич Б. 43
Тобілевич С. 44
Толстой Л. 108
Тютюнник Є. 210
Фень Д. О. 116
Хлібцевич Є. 94
Хоменко Ю. М. 79, 191
Хорунжий Ю. 199
Чаговець В. 39, 40
Чехов А. П. 156
Шевченко В. М. 100, 107, 130, 162,
166
Шендрикова С. П. 89
Шкраб'юк П. 126
Шкурко М. П. 77
Шмидт О. Ю. 5
Шніцлер 40
Эфрон И. А. 1, 3
Южаков С. Н. 2
Яковець В. 117
Яній О. 147

ЗМІСТ

Від упорядників.....	4
Самойленко Г. В. Марія Заньковецька і Ніжин.....	6
Довідкова література	9
Монографії	11
Статті із періодичних видань	18
Вшанування пам'яті М. Заньковецької	28
Ілюстрації	30
Іменний покажчик.....	35

Науково-бібліографічне видання

Відповідальний за випуск

О. С. Морозов

Дизайн обкладинки

О. О. Левченко

Упорядники:

Манжай В. І.

Мухомодєєва Н. В.

**Марія Заньковецька –
геній української сцени**

Бібліографічний покажчик

